Wetenschap: opstapelend bewijs voor ernstige schade door windturbines

30 september 2024

In opdracht van de Clintel, een organisatie die de ontwikkelingen rondom klimaat kritisch volgt, deed onderzoeksjournalist Elze van Hamelen onderzoek om in kaart te brengen wat er allemaal speelt rondom de bouw van industriële windturbines op land. Het is namelijk een complex dossier. Er spelen bestuurskundige, juridische, wetenschappelijke en technische vragen, die allemaal op elkaar inhaken in een politiek proces waarin een lobby een dominante positie heeft. Voor de gemiddelde burger is het een uitdaging hier grip op te krijgen. In dit artikel

de hoofdpunten uit het rapport.

Foto: Pixabay

Juridisch – de plan-MER voor windturbinenormen voldoet niet aan de eisen van de SMB-richtlijn

In 2021 werden met de Delfzijl uitspraak van de Raad van State de windturbinenormen van het Activiteitenbesluit buiten werking gesteld. Deze bleken niet te voldoen aan de Europese SMB-richtlijn, die in het kader van voorzorg vereist dat er een milieueffectrapportage had moeten worden uitgevoerd voor het instellen de windturbinenormen. De vergunningen die onder deze norm vielen zijn onrechtmatig verstrekt. Volgens het Hof van Europa moeten alle overheidsinstanties zich inzetten om die onrechtmatigheid op te heffen.

Er is vervolgens een MER-onderzoek ingesteld, dat is uitgevoerd door Arcadis. Dit is een adviesbureau met aantoonbare banden met de windenergielobby, geen onafhankelijk wetenschappelijk instituut. Een MER is bedoeld om beleid te informeren. In dit geval is het MER-onderzoek sterk gericht op het behouden van plaatsingsruimte voor wind op land, en stemmen onderzoekers en ambtenaren tijdens het proces de inhoud van het onderzoek en komende beleid af. Dit is in strijd met de opzet van de MER. Bovenal dient de MER lacunes in kennis op te vullen, en dat is niet gebeurd. De plan-MER beperkt zich tot literatuurstudie, van voornamelijk incomplete RIVM-rapporten (ook literatuurstudies). Er is nagelaten onderzoek naar effecten op de volksgezondheid in te stellen.

Daarmee is het proces van de MER doorlopen, maar is er niet aan de inhoudelijke eisen voldaan. Emeritus professor Albert Koers waarschuwt: “[De MER heeft] zodanige defecten en leemtes dat het bevoegd gezag – in casu het Rijk – bij het nemen van besluiten over nieuwe windturbinebepalingen op basis van deze MER handelt in strijd met het Unierecht, in het bijzonder de SMB-richtlijn uit 2001, en de artikelen 3:2 en 3:46 van de Algemene wet bestuursrecht. Zodat die besluiten in rechte aanvechtbaar zullen zijn op dezelfde of vergelijkbare gronden als de windturbinebepalingen uit 2010/2011 die nu buiten toepassing moeten blijven wegens strijd met het Unierecht en de Awb”.

Ook de regels die provincies en gemeenten zelf opstellen, zonder deugdelijke plan-MER, zijn aanvechtbaar. Het Europese Unierecht werkt immers

rechtstreeks.

Wetenschap: opstapelend bewijs voor ernstige schade

Er zijn veel onderzoeken die sterke aanwijzingen geven dat windturbines een negatief effect hebben op de gezondheid van omwonenden. Toch hebben die onderzoeken niet de schaal en kwaliteit om bredere conclusies te trekken. Echter, in de afgelopen paar jaar zijn er drie onderzoeken uitgevoerd waaruit die conclusies wel getrokken kunnen worden. Twee systematische reviews en één onderzoek waarin de Bradford Hill criteria op het windturbinesyndroom worden toegepast. Een systematische review kijkt naar al het aanwezige peer-reviewde onderzoek, en filtert daar alleen het kwalitatief voldoende onderzoek uit. De Bradford Hill criteria zijn eerder toegepast om op basis van epidemiologische gegevens een causaal verband tussen roken en longkanker aan te tonen.

Uit het ene onderzoek, van prof. Godono en collega's, bleek een significant verband tussen de aanwezigheid van windturbines en slaapverstoring. De vele negatieve gezondheidseffecten van slaapverstoring staan wetenschappelijk niet ter discussie. In het andere onderzoek, van prof. De Laat, blijken omwonenden met bestaande hartklachten een grotere kans te hebben op verergering van de klachten wanneer ze nabij windturbines wonen. De gezondheidsproblemen komen met name voort uit het laagfrequent geluid dat de turbines produceren. Het peer-reviewde onderzoek van Dumbrille et. al. concludeert dat "leven of werken nabij industriële windturbines zowel bij mensen als dieren kan resulteren in negatieve gezondheidseffecten". Naast stress was er bij de dieren negatieve impact op de vruchtbaarheid, ontwikkeling en voortplanting, waaronder afwijkende foetussen en DNA-schade. Naarmate mensen dichter in de buurt van windturbines wonen, is er een achteruitgang van hun mentale vermogens. "Deze conclusies leiden tot belangrijke vragen", aldus Drumbrille, "over het vaststellen van een cumulatieve dosis van geluid, voor volwassenen, ouderen en kinderen, met inbegrip van infrasoon en laagfrequent geluid".

De onderzoeken zijn in zienswijzen met verschillende overheden gedeeld, maar worden tot nu toe niet in besluitvorming meegenomen.

Civielrecht, letsel- en schadeclaims

Op dit moment zijn claims in de civiele rechtspraak nog niet succesvol, omdat een causaal verband tussen windturbines en gezondheidsklachten niet bewezen wordt

geacht. Echter, net zoals als bij asbest en roken, zodra er wetenschappelijke acceptatie is voor het causale verband, zullen schadeclaims volgen. In Frankrijk is al een eerste schadeclaim uitgekeerd en opdracht gegeven tot het afbreken van een windpark.

Wetenschap: monopoliepositie van het RIVM

Om zich te laten informeren over de stand van de wetenschap, gaan beleidsmakers, politici en rechters voornamelijk uit van de rapporten van het RIVM. Deze gaat zeer selectief met de wetenschap om. Sommige onderzoeken die worden meegenomen zijn gebrekkig van kwaliteit, bij andere onderzoeken is belangenverstrengeling niet aangegeven, en belangrijke onderzoeken, zoals bovenstaande, zijn niet meegenomen in de RIVM rapporten. Met deze informatie bent u niet goed geïnformeerd over de stand van de wetenschap.

Vermeden voorzorg

Voorzorg betekent dat wanneer er sprake is van mogelijke ernstige risico's, er maatregelen genomen dienen te worden – ook wanneer er nog wetenschappelijke onzekerheid is.

Er dient dus geen hard wetenschappelijk bewijs te zijn voor het nemen van voorzorgsmaatregelen. De oproepen van talloze artsen, de ervaringen van omwonenden, niet alleen in Nederland, maar wereldwijd, en het incomplete maar alarmerende beeld van de beschikbare wetenschap geven voldoende aanleiding tot het nemen van voorzorgsmaatregelen.

Meerdere wetenschappers en artsen merken op dat er weinig kwalitatief goed onderzoek is gedaan naar de gezondheidseffecten van windturbines, en dat daar grote behoefte aan is. Onderzoek naar effecten op kinderen en zwangere vrouwen is in het geheel niet beschikbaar. In het kader van voorzorg dient dat onderzoek uitgevoerd te worden.

Windturbinenormen – Groen licht voor exploitanten, de burger vogelvrij

Er vindt een herhaling van zetten plaats. In 2011 zijn er, tegen het advies van de VROM-inspectie in, aparte normen voor windturbines ingevoerd die de bouw van windparken op land mogelijk maken, maar burgers niet beschermen. Volgens de VROM-inspectie was de jaargemiddelde Lden norm niet handhaafbaar, niet

zelfstandig uitvoerbaar en fraudegevoelig. Omdat de lawaaiproductie van de windturbines- en parken aan de wet voldoet, kunnen burgers nergens verhaal halen bij overlast. De overheid staat op het punt om dezelfde normen, in een nieuw jasje, op basis van de ondeugdelijke plan-MER wederom in te voeren.

Percentages ernstig gehinderden

De overheid gaat uit van 8-9% ernstig gehinderden rondom windturbineparken. Hierin schuilen twee miscalculaties: Ten eerste, relatief kleine turbines stonden tot nog toe in enigszins dunbevolkte gebieden. De nieuwe megaturbines worden geplaatst naast dichtbevolkte wijken, zoals Colmschate in Deventer. In absolute aantallen gaan mensen met klachten enorm toenemen. We hebben het over ouders die zich langdurig ziek moeten melden vanwege slaapproblemen, of zelfs arbeidsongeschikt worden. Kinderen met leerachterstanden, en mogelijk blijvende schade in hun (hersen)ontwikkeling. Ten tweede, de reële percentages voor ernstige overlast liggen dichter bij de 30% dan 8-9%. Dit gaat in absolute aantallen om veel, boze mensen.

Bestuurskundig: er is geen wettige basis voor de RES-regio, en geen democratie op regionaal niveau

De regio heeft geen officiële plek in onze constitutionele bestuursstructuur, waar democratie geborgd is op gemeentelijk, provinciaal en rijksniveau. De RES-regio's zijn niet bij wet of formeel besluit opgericht, daarom stellen emeritus professor staatrecht Elzinga en verschillende advocaten dat ze geen wettige basis hebben. Er is dus geen noodzaak voor de provincie of gemeente om zich onder drukt te laten zetten door RES-afspraken, waarvan de oorspronkelijke opdracht vanuit de klimaattafels van 35 TWh zon en wind op land overigens al gehaald is.

De provincie is wel gehouden aan het unierecht: de eisen van de SMB-richtlijn gelden rechtstreeks. Wanneer de provincie normen of beleid aanneemt die in strijd zijn met deze richtlijn, handelt ze in strijd met de wet.

Besluitvorming: de burger staat systematisch buiten spel

Bij de klimaattafels en de RES-overleggen zaten burgers en burgerbelangenorganisaties niet aan tafel. Velen voelen zich overvallen wanneer ze geconfronteerd worden met de gevolgen van de keuzes die aan deze overlegtafels gemaakt zijn. Er is geen sprake van effectieve participatie of

volwaardige inspraak op een moment dat het ertoe doet.

Veiligheid – bladbreuken van grote windturbines

Afgelopen jaar zijn er drie incidenten geweest met bladbreuken van megaturbines op zee. Er zijn aanwijzingen dat vanwege de grootte, de nieuwe megaturbines aanzienlijk meer kwaliteitsproblemen hebben dan de kleinere oudere modellen. Omdat ze meer opbrengen, wordt er juist voor de grotere modellen op land gekozen. De bladbreuken verspreiden duizenden stukjes glasvezel, bpa-houdend materiaal en andere chemicaliën over een wijd gebied. Die grond is niet geschikt om dieren op te laten grazen of voedsel te verbouwen. Ook kunnen er risico's zijn voor de gezondheid vanwege woningen nabij de windturbines.

Technologische tekortkomingen van windenergie

Wind op land wordt voorgesteld als een belangrijke technologie die bijdraagt aan de energietransitie. Maar, gezondheidsproblemen en boze burgers zijn niet de enige uitdagingen van windenergie. We lopen aan tegen netcongestie en miljardenuitgaven aan infrastructuur. Wind, zon en de infrastructuur hebben veel ruimte nodig, die in ons land schaars is. Realistische inschattingen laten zien dat we niet genoeg ruimte hebben voor een energievoorziening op basis van weersafhankelijke stroom.

Wind- en zonne-energie blijven een back-up nodig hebben van fossiele brandstoffen. Daarom bestaan er twee energiesystemen naast elkaar. Verschillende onderzoeken wijzen uit dat er daardoor maar zeer beperkte CO2 reductie is bij grootschalige uitrol van windenergie. De technologie is niet geschikt voor het behalen van het beoogde doel: het terugdringen van CO2 uitstoot.

We lopen tegen al deze problemen met een bijdrage van windenergie aan te totale energiebehoefte van Nederland van 3,15% (zon voorziet in 4,04%, cijfers van het CBS). Dat roept vragen op over haalbaarheid en of dit werkelijke een geschikte technologie is om fossiele energie mee te vervangen.

Al deze bevindingen nopen tot terughoudendheid met betrekking tot de verdere bouw van wind op land. Op een gegeven moment gaat de wal het schip keren, en dit schandaal zal dan waarschijnlijk, qua omvang, groter zijn dan de toeslagenaffaire.

In het rapport is dit verhaal met bijna 200 referenties onderbouwd.

“Je kunt als burger echt iets doen tegen windturbines”

Onderzoeksjournaliste Elze van Hamelen schreef na grondig onderzoek een rapport voor Clintel over de effecten van windturbines op mensen. Ze maakte tevens een stappenplan voor burgers die zich willen verzetten tegen de komst van turbines in hun omgeving en biedt een workshop aan, voor mensen die het beleid een andere kant op willen sturen. Het rapport wordt dit najaar gepubliceerd.

Lees verder.